

บทที่ 3

ผลการทดลอง

1. การสำรวจ เก็บรวบรวมเห็ดเหาะ

จากการสำรวจและเก็บรวบรวมเห็ดเหาะจากจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547 พบว่าเห็ดในประเทศไทยมี 2 ชนิดคือ เห็ดเหาะหนัง และเห็ดเหาะฝ้าย เห็ดทั้ง 2 ชนิดเป็นเห็ดที่ขึ้นในป่าเต็งรัง ระยะเวลาที่พบและมีเห็ดชนิดนี้ออกจำหน่ายคือช่วงต้นฝน (ระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน) การออกดอกของเห็ดจะเกิดในระยะเวลาสั้น (4-5 วัน) ในพื้นที่เฉพาะ ราคาแพงทำให้ชาวบ้านเก็บรวบรวมเห็ดชนิดนี้ไปหมด การสำรวจเองในป่าไม่ค่อยพบเห็ดเหาะในสภาพธรรมชาติ ตัวอย่างเห็ดต่าง ๆ ที่ศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นเห็ดที่ชาวบ้านเก็บรวบรวมจากป่าและนำมาจำหน่ายในตลาดในตัวเมือง

แหล่งเห็ดเหาะที่สำคัญคือภาคเหนือได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ขอนแก่น สกลนคร กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี ภาคตะวันตกได้แก่ กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ส่วนในภาคใต้พบที่จังหวัดสงขลา และชุมพร โดยพบได้ต้นยางนา (*Dipterocarpus alatus*)

ระดับความเป็นกรดเป็นด่างของดินโดยวัด pH ดินที่อยู่รอบ ๆ ของดอกด้วยด้วยกระดาษวัด pH พบว่ามี pH อยู่ระหว่าง 7-8 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิดของเห็ดเหาะที่พบในแหล่งสำรวจต่าง ๆ ,

ตัวอย่างที่	แหล่งที่พบ	วัน/เดือน/ปี	ชนิดของเห็ดเหาะ	pH ดิน	หมายเหตุ
001	อ.เมือง จ.ราชบุรี	10 มิ.ย. 44	เห็ดเหาะหนัง	7.5	ป่าเต็งรัง
002	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	10 ก.ค. 44	เห็ดเหาะฝ้าย	7.5	ได้ค้นขางนา, ดินพยอม
003	อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี	17 พ.ค. 45	เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ตลาดท้องถิ่น
004	อ.เมือง จ.กาญจนบุรี	17 พ.ค. 45	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ตลาดท้องถิ่น
005	อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	14 มิ.ย. 45	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ตลาดท้องถิ่น
006	อ.เมือง จ.สกลนคร	8 ก.ค. 45	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ตลาดท้องถิ่น
007	อ.เมือง จ.ขอนแก่น	18 มิ.ย. 46	เห็ดเหาะหนัง	8.0	ตลาดท้องถิ่น
008	อ.เมือง จ.เชียงใหม่	28 มิ.ย. 46	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	7.5	ตลาดท้องถิ่น
009	อ.จอมบึง จ.ราชบุรี	6 ก.ค. 46	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ป่าเต็งรัง
010	อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี	6 ก.ค. 46	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ป่าเต็งรัง
011	อ.ภูพาน จ.กาฬสินธุ์	8 ก.ค. 46	เห็ดเหาะฝ้าย	7.0	ตลาดท้องถิ่น
012	อ.ภูพาน จ.กาฬสินธุ์	8 ก.ค. 46	เห็ดเหาะหนัง	7.0	ตลาดท้องถิ่น
013	อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	10 ก.ค. 46	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	8.0	ตลาดท้องถิ่น
014	อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	3 มิ.ย. 47	เห็ดเหาะหนัง+เห็ดเหาะฝ้าย	7.0	ตลาดท้องถิ่น
015	อ.หลังสวน จ.ชุมพร	10 ก.ค. 47	เห็ดเหาะหนัง	8.0	ได้ค้นขางนา

2. ลักษณะทางสัณฐานวิทยา

จากการศึกษาเห็ดเพาะจากแหล่งต่าง ๆ ของประเทศไทยพบว่ามี 2 ชนิด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันคือ

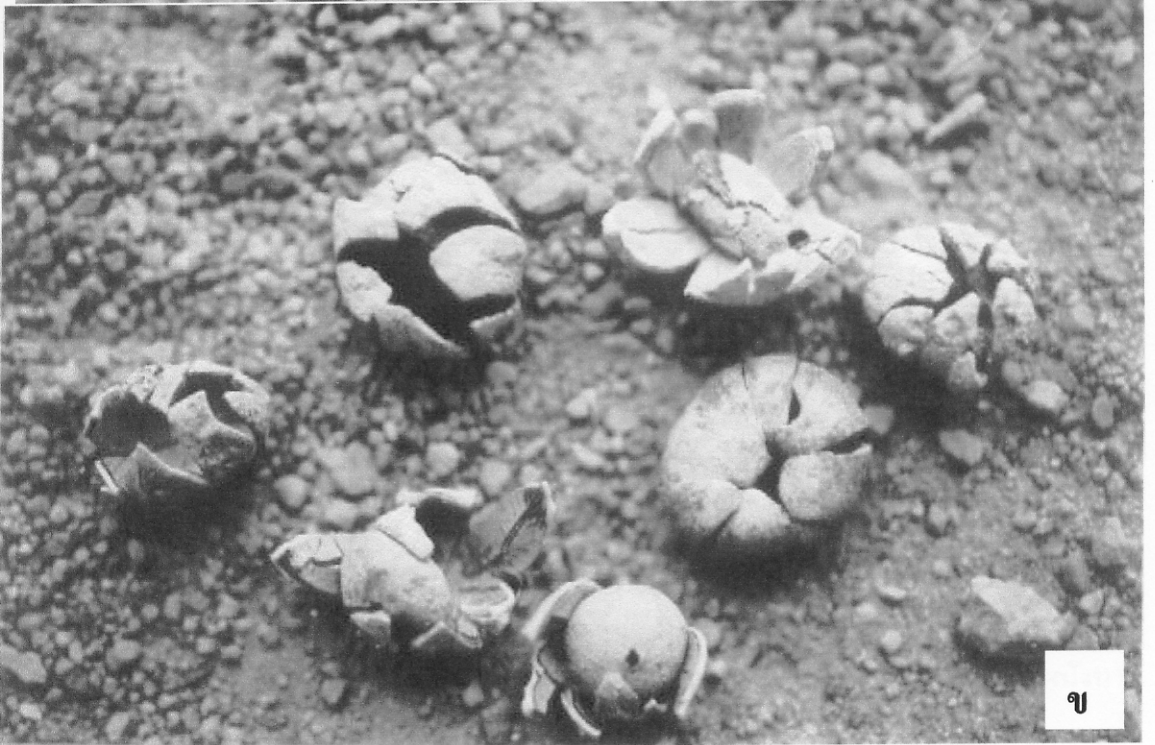
2.1 เห็ดเพาะฝ้าย ดอกเห็ดเมื่ออ่อนมีลักษณะเป็นก้อนกลมแบน (depressed globose) รูปร่างไม่แน่นอน ขนาดประมาณ 2×4 เซนติเมตร เกิดอยู่ระดับดินเมื่อแก่ผนังชั้นนอกของดอกเห็ด (exoperidium) เมื่อแก่จะแตกออกเป็นแฉกคล้ายรูปดาวมี 6-12 แฉก รอบ ๆ ดอกเห็ดมักพบเส้นใยฟูเจริญอยู่ในเศษวัสดุที่อยู่ล้อมรอบดอกเห็ด เนื้อเยื่อชั้นใน (inner fleshy layer) exoperidium ประกอบด้วยเส้นใยผนังหนา จัดเรียงตัวขนานกัน ดูกสร้างสปอร์ไม่มีก้าน (sessile) กลม (globose) หรือกลมแบน (depressed globose) ขนาดประมาณ 0.8-1.2×2.0-2.5 เซนติเมตร เมื่อแก่ด้านบนมีรู 1 รู เบลีเดียมรูปร่างแบบ pyriform หรือ subspherical มีขนาด 17.5×25.0-27.5 ไมครอน มีสปอร์ 4-8 สปอร์/เบลีเดียม เบลีดิโอสปอร์มีผนังขรุขระ (verrucose) ขนาด 7.5-11.0 ไมครอน รอบ ๆ สปอร์มีลักษณะเป็นปุ่มปม (warts) เมื่อส่องดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (SEM) ปุ่มปมมีลักษณะประกอบด้วยเส้น fibrils ปลายติดกันเป็นรูปปิระมิดสูงประมาณ 1.2 ไมครอน เห็ดเพาะฝ้ายมีลักษณะตรงกับ *Astraeus hygrometricus* (Pers.) Morg. (ภาพที่ 3-7)

2.2 เห็ดเพาะหนัง ดอกเห็ดมีสีคล้ำค่อนข้างดำ มีลักษณะเป็นก้อนกลมแบน (depressed globose) รูปร่างไม่แน่นอน ขนาดกว้าง 2-3 เซนติเมตร มักเกิดอยู่ใต้ระดับดินเล็กน้อยรอบ ๆ ดอกเห็ดมีเส้นใยปกคลุมน้อยกว่าเห็ดเพาะฝ้าย เมื่อแก่ผนัง exoperidium แตกออก 4-5 แฉก ผนังชั้นในของ exoperidium มีลักษณะเป็นเซลล์ผนังบาง (thin-walled pseudoparenchyma) เมื่อแก่ผนังจะหนาขึ้น ดูกสร้างสปอร์รูปร่างเช่นเดียวกับ exoperidium ขนาด 0.8-1.0×1.0-2.0 เซนติเมตร มีรู 1 รู เบลีเดียมรูปร่างแบบ obovoid จึงถึง subspherical ขนาด 12.5-17.5×22.5-30.0 ไมครอน มีก้านสปอร์สีน้ำตาลดำขรุขระ รอบ ๆ สปอร์มีลักษณะเป็นปุ่มปม เมื่อส่องดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราดพบว่าปุ่มปมประกอบด้วย fibril เช่นเดียวกับเห็ดเพาะฝ้ายแต่ยาวกว่ามากคือยาวถึง 2.5 ไมครอน (ภาพที่ 3-7)

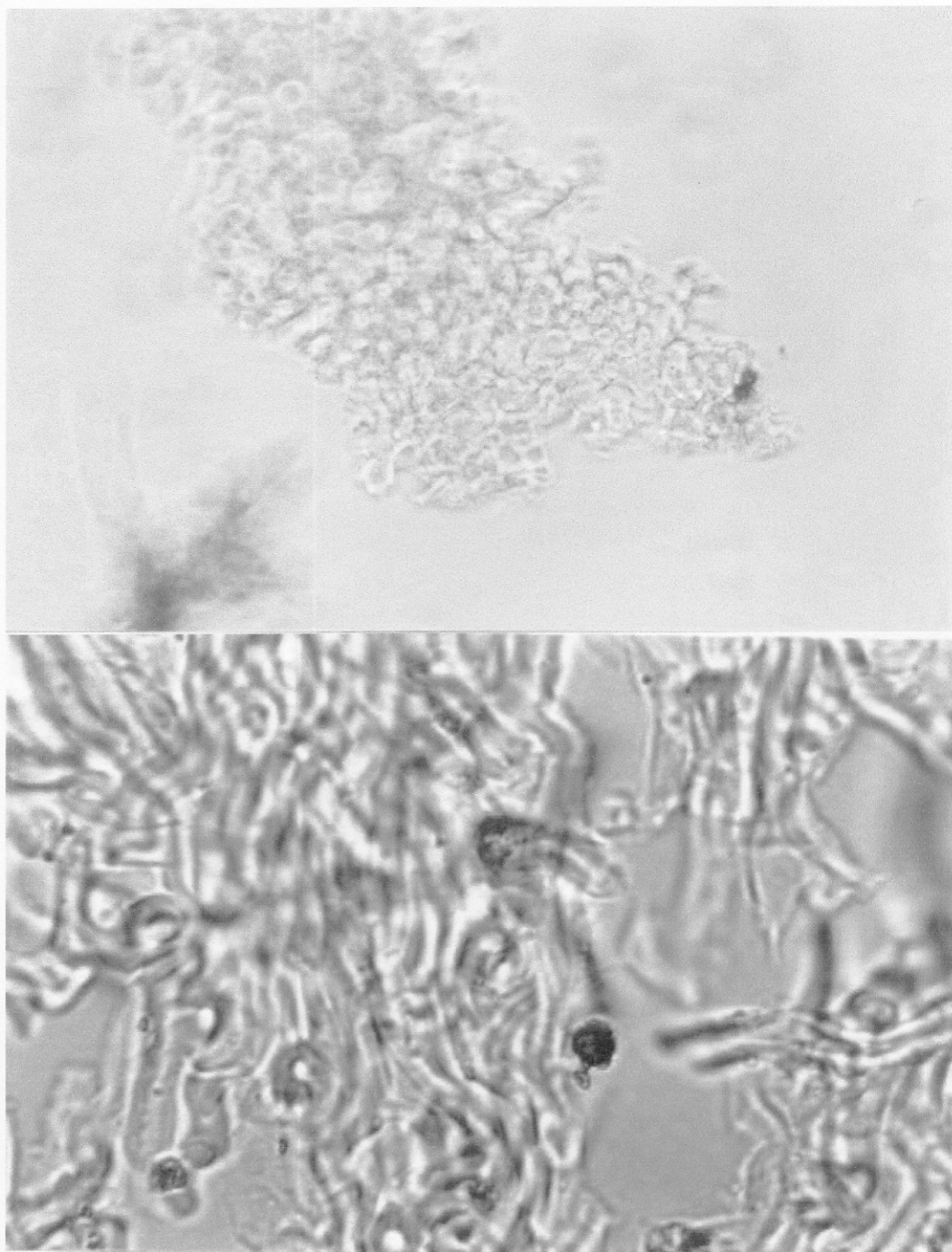
จากการศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยาของเห็ดเพาะหนังอย่างละเอียดพบว่ามีลักษณะแตกต่างจากเห็ดเพาะฝ้ายอย่างชัดเจน และยังไม่มีการตั้งชื่อเห็ดดังกล่าว จึงได้ดำเนินการตั้งชื่อใหม่คือ *Astraeus thailandicus*

ภาพที่ 3 เห็ดเหาะเก็บรวบรวมจากตลาดท้องถิ่น ซึ่งผ่านการล้างน้ำเอาเศษดินออกแล้ว สังเกตดอกเห็ดเหาะ
หนั่ง (ซ้าย) มีสีดำเข้มกว่าเห็ดเหาะฝ้าย (ซ้าย) ซึ่งมีสีอ่อนกว่า

ภาพที่ 4 ก) เห็นเพาะหนังเมื่อแก่ผนังชั้นนอกแตกออกเป็น 5-6 แฉก
 ข) เห็นเพาะฝ้ายเมื่อแก่ผนังชั้นนอกแตกออกเป็น 8-12 แฉก

ภาพที่ 5 เนื้อเยื่อ fleshy layer บริเวณ exoperidium ของเห็ดเผาะหนัง (บน) มีลักษณะเป็นเซลล์ผนังบาง ส่วนของเห็ดเผาะฝ้าย (ล่าง) มีลักษณะเป็นเซลล์ยาว ผนังหนา